

โรคเรื้อน เป็นโรคที่กำหนดให้รายงานตั้งแต่ผู้ป่วยสงสัย (Suspected case) ในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) สำนักกระบาดวิทยา ได้รับรายงานผู้ป่วยโรคเรื้อนที่เข้ามารับการรักษาในสถานบริการสาธารณสุข จำนวน 376 ราย อัตราป่วย 0.59 ต่อประชากรแสนคน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ไม่มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) แนวโน้มอัตราป่วยของโรคลดลง (รูปที่ 1)

พบผู้ป่วยโรคเรื้อนตลอดปี ผู้ป่วยสูงสุดในเดือนมกราคม จำนวน 78 ราย ร้อยละ 20.74 รองลงมาในเดือนกุมภาพันธ์ จำนวน 52 ราย (13.83) ต่ำสุดในเดือนธันวาคม จำนวน 5 ราย (1.33) เนื่องจากเดือนมกราคมเป็นวันสัปดาห์ราชประชาสมาสัย ทำให้มีกิจกรรมค้นหาและรักษาผู้ป่วยมากที่สุด

พบผู้ป่วยในทุกภาคของประเทศ รวม 53 จังหวัด ภาคใต้ มีอัตราป่วยสูงสุด 1.1 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (0.73) ภาคเหนือ (0.64) และภาคกลาง (0.22) ภาคใต้มีอัตราป่วยเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า สูงสุดในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (รูปที่ 3) จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ คือ จังหวัดนราธิวาส (5.46) รองลงมา คือ แม่ฮ่องสอน (4.54) ปัตตานี (3.22) บุรีรัมย์ (2.84) สุราษฎร์ธานี (2.81) ศรีสะเกษ (2.62) ตาก (2.30) ปราจีนบุรี (1.72) เชียงราย (1.67) และสุโขทัย (1.33) (รูปที่ 4) ในจำนวนนี้มี 6 จังหวัด เดิมมีอัตราป่วย 10 อันดับแรกของประเทศ ทั้งในปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) และปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน (3.24) ศรีสะเกษ (3.12) สุราษฎร์ธานี (3.03) นราธิวาส (2.35) เชียงราย (1.73) และตาก (1.70) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายแดน

พบผู้ป่วยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมากกว่าในเขตเทศบาล ผู้ป่วยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 83.24 ผู้ป่วยส่วนใหญ่เข้ารับการักษาที่โรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 55.32 รองลงมา คือ โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป (39.10)

ผู้ป่วยเพศชาย 236 ราย เพศหญิง 140 ราย อัตราส่วนเพศชายต่อหญิง เท่ากับ 1.7 : 1 กลุ่มอายุที่พบสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป อัตราป่วย 1.31 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 55 – 64 ปี (1.05) และกลุ่มอายุ 45 – 54 ปี (0.78) และพบต่ำสุด คือ กลุ่มอายุ 0 – 4 ปี (0.15) (รูปที่ 2) เมื่อเทียบกับข้อมูล 4 ปีย้อนหลัง พบว่า กลุ่มอายุ 10 – 14 ปี มีอัตราป่วยเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่าเทียบกับปีที่ผ่านมา

ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 40.96 รองลงมา คือ รับจ้าง (20.21) และนักเรียน (6.91) สัญชาติไทย ร้อยละ 94.15 รองลงมาพม่า (4.26) กัมพูชา และลาว เท่ากัน (0.53)

การเฝ้าระวังโรคเรื้อนโดยสถาบันราชประชาสมาสัย

● ผู้ป่วยใหม่

จากการเฝ้าระวังโรคเรื้อนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2553 มีผู้ป่วยใหม่ที่ตรวจพบในระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2553 จำนวน 405 คน อัตราการตรวจพบผู้ป่วยใหม่ (Detection rate: DR) 0.63 ต่อประชากรแสนคน เป็นผู้ป่วยเพศชาย 246 คน เพศหญิง 159 คน อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง 1.5:1 กลุ่มอายุที่พบสูงสุดคือ กลุ่มอายุ 35 – 44 ปี ร้อยละ 20.05 รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 45-54 ปี (17.57) และกลุ่มอายุ 55 – 64 ปี และ 65 ปีขึ้นไป เท่ากัน (17.08) จำแนกตามกลุ่มการรักษา เป็นผู้ป่วยประเภทเชื้อมาก (Multibacillary:MB) ร้อยละ 65.93 และเชื่อน้อย (Paucibacillary:PB) ร้อยละ 34.07

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อัตราการตรวจพบผู้ป่วยใหม่ 0.99 ต่อประชากรแสนคน ร้อยละ 52.84 ภาคใต้ อัตราการตรวจพบผู้ป่วยใหม่ 0.98 (21.48) ภาคเหนือ อัตราการตรวจพบผู้ป่วยใหม่ 0.51 (14.82) และภาคกลาง อัตราการตรวจพบผู้ป่วยใหม่ 0.20 (10.86) จังหวัดที่พบจำนวนผู้ป่วยใหม่สูงสุด 5 ลำดับ คือ จังหวัดขอนแก่น 33 คน นราธิวาส 32 คน นครราชสีมา 26 คน บุรีรัมย์ 25 คน และสุรินทร์ 24 คน ในระดับอำเภอ ไม่มีรายงานผู้ป่วยใหม่ถึง 690 อำเภอ ร้อยละ 74.35 (จาก 928 อำเภอทั่วประเทศ) มีเพียง 238 อำเภอที่พบผู้ป่วยใหม่ เท่ากับ ร้อยละ 25.65 และในจำนวนนี้มีอยู่ 13 อำเภอที่พบผู้ป่วยใหม่ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป โดยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 อำเภอ ภาคใต้ 4 อำเภอ และภาคเหนือ 1 อำเภอ ซึ่งอำเภอที่พบผู้ป่วยใหม่สูงสุดคือ อำเภอร่องแง่ง จังหวัดนราธิวาส 16 คน รองลงมาคืออำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น 9 คน และอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 7 คน (รูปที่ 5) และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในรอบ 5 ปี (พ.ศ. 2549 – 2553) ที่ผ่านมา พบว่ามีอำเภอที่ไม่มีรายงานผู้ป่วยใหม่ จำนวน 332 อำเภอ ร้อยละ 35.78 มีเพียง 41 อำเภอเท่านั้น ร้อยละ 4.42 ใน 23 จังหวัดที่ยังคงพบผู้ป่วยใหม่ติดต่อกันทุกปี

นอกจากนี้ยังตรวจพบผู้สัมผัสโรคที่ป่วยเป็นโรคเรื้อน จำนวน 77 คน ร้อยละ 19.01 ของจำนวนผู้ป่วยใหม่ทั้งหมด ในจำนวนนี้ถูกค้นพบโดยกิจกรรมการตรวจผู้สัมผัสโรคเพียง 30 คน ร้อยละ 39 เท่านั้น ส่วนที่เหลือผู้สัมผัสเหล่านี้ออกไปตรวจเอง (Self-reporting) มากถึง 37 คน ร้อยละ 48.05 สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการตรวจผู้สัมผัสโรคยังไม่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ

ผู้ป่วยใหม่ที่เป็นเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ซึ่งแสดงว่ายังมี การระบาดของโรคอย่างรุนแรงอยู่ในขณะนั้น (Active and Recent Transmission) มีจำนวน 26 คน ร้อยละ 6.42 ใน 17 จังหวัด จังหวัดที่พบผู้ป่วยเด็กใหม่มากที่สุด ได้แก่ นครราชสีมา สุรินทร์ ปัตตานี และนราธิวาส พบจังหวัดละ 3 คน รองลงมาคือ บุรีรัมย์ 2 คน การค้นพบผู้ป่วยใหม่เด็กโดยวิธีออกมาตรวจเอง

(Self – reporting) 12 คน ร้อยละ 46.15 การสำรวจหมู่บ้าน 8 คน ร้อยละ 30.77 ตรวจผู้สัมผัสโรค 5 คน ร้อยละ 19.23 ตรวจเด็กนักเรียน 1 คน ร้อยละ 3.85

ผู้ป่วยใหม่ชาวต่างชาติ ที่ค้นพบในระหว่างปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนทั้งหมด 40 คน สัญชาติพม่า 37 คน ลาว จีน และมาลี ประเทศละ 1 คน จังหวัดที่พบมากที่สุดคือ เชียงใหม่ (23 คน) แม่ฮ่องสอน (7 คน) ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า และกรุงเทพมหานคร (3 คน) ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจังหวัดระนองถึงปัญหาการแพร่โรคเรื้อรังจากชาวต่างชาติด้วย

● ผู้ป่วยสะสม

ผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ขึ้นทะเบียนรักษาทั่วประเทศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จำนวน 694 คน อัตราความชุก (Prevalence rate:PR) 0.11 ต่อประชากรหมื่นคน เพศชาย 460 คน หญิง 234 คน อัตราส่วนเพศชายต่อหญิง เท่ากับ 1.7:1 กลุ่มการรักษาเป็นผู้ป่วยประเภทเชื้อมาก (Multibacillary:MB) ร้อยละ 87.61 และเชื่อน้อย (Paucibacillary:PB) ร้อยละ 12.39 โดยกระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ดังนี้ ภาคใต้ อัตราความชุก 0.17 ต่อประชากรหมื่นคน ร้อยละ 22.62 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อัตราความชุก 0.16 (49.71) ภาคเหนือ อัตราความชุก 0.08 (13.55) และภาคกลาง อัตราความชุก 0.05 (14.12) จังหวัดที่มีจำนวนผู้ป่วยขึ้นทะเบียนรักษามากที่สุด 5 ลำดับคือบุรีรัมย์ 53 คน นราธิวาส 48 คน ขอนแก่น 44 คน ชัยภูมิ 35 คน และนครราชสีมา สุรินทร์ ร้อยเอ็ด จังหวัดละ 32 คน โดยที่ทุกจังหวัดทั่วประเทศ ได้บรรลุเป้าหมายการกำจัดโรคเรื้อรังจนไม่เป็นปัญหาทางสาธารณสุขตามหลักเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก (อัตราความชุกโรคต่ำกว่า 1 คน ต่อประชากรหมื่นคน) มีเพียง 6 อำเภอ ใน 4 จังหวัด ที่ยังมีอัตราความชุกโรคมากกว่า 1 ต่อประชากรหมื่นคน คือ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอกะป้อและอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี อำเภอระแงะและอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส (รูปที่ 6)

ส่วนตัวชี้วัดทางด้านการดำเนินงาน (Operational Indicator) ที่สำคัญ คือ ตัวชี้วัดที่แสดงถึงการค้นพบผู้ป่วยใหม่ล่าช้า (Delayed in Presentation) คือ สัดส่วนความพิการที่มองเห็นได้ (ระดับ 2) พบร้อยละ 14.81 โดยพบในผู้ป่วยใหม่ 60 คน จากจำนวนผู้ป่วยใหม่ทั้งหมด 405 คน จำแนกความพิการที่ตา มีอ เห็น ได้ดังนี้ มีความพิการที่ตา 25 คน ร้อยละ 41.67 ส่วนมือและเท้า เท่ากัน คือ 44 คน ร้อยละ 73.33 จังหวัดที่พบผู้ป่วยใหม่ที่มีความพิการระดับ 2 มากที่สุดคือ ขอนแก่น 8 คน (ร้อยละ 24.24 จากผู้ป่วยใหม่ 33 คน) รองลงมาคือนราธิวาส 7 คน (ร้อยละ 21.87 จากผู้ป่วยใหม่ 32 คน) และสุรินทร์ 4 คน (ร้อยละ 16.67 จากผู้ป่วยใหม่ 24 คน)

อัตราการรับยา MDT ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ (MDT Completion Rate) ในปี พ.ศ. 2553 โดยประเมินจากผู้ป่วย PB ใน Cohort ที่ผู้ป่วยเริ่มรับประทานยาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2552 ส่วนผู้ป่วย MB ใน Cohort ที่ผู้ป่วยเริ่มรับประทานยาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม 2550 พบว่า

ในภาพรวมอัตราการรับยา MDT ครบถ้วน ร้อยละ 87.41 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมาย แต่เมื่อพิจารณาตามกลุ่มการรักษา พบว่าผู้ป่วย PB ซึ่งมีระยะเวลาการรักษาสั้นกว่าผู้ป่วย MB กลับมีอัตราการรับยา MDT ครบถ้วนเพียง ร้อยละ 83.50 น้อยกว่าผู้ป่วย MB ที่มีอัตราการรับยา MDT ครบถ้วนสูงถึง ร้อยละ 88.62

สรุปแนวโน้มสถานการณ์โรคเรื้อรังในภาพรวมรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2549 – 2553) พบว่าความชุกโรคในระดับประเทศมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งอัตราการตรวจพบผู้ป่วยใหม่มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน แต่ในปี พ.ศ. 2553 พบผู้ป่วยใหม่ 405 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2552 จำนวน 47 คน ร้อยละ 13.13 (รูปที่ 7 – 8) ซึ่งเป็นผลมาจากการรณรงค์เร่งรัดค้นหาผู้ป่วยใหม่ ใน 140 อำเภอ จาก 45 จังหวัด ในโครงการ “ราชประชาสมาสัย 50 ปี แห่งการสนองพระราชปณิธาน” ทำให้ประชาชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกิดความตระหนักต่อโรคเรื้อรังส่งผลให้ผู้ป่วยที่ตกค้างอยู่ในชุมชน (Backlog cases) ถูกค้นพบมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนผู้ป่วยใหม่ที่มีความพิการที่มองเห็นได้ พบสูงถึงร้อยละ 15 จากสถานการณ์ของโรคเรื้อรังในปัจจุบัน พบว่าการระบาดของโรคเรื้อรังมีเพียง 238 อำเภอ (ร้อยละ 25.65) เท่านั้นที่พบผู้ป่วยใหม่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่พบผู้ป่วยใหม่เด็ก และพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยากทางภูมิศาสตร์ และ 2 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่มีความปลอดภัยจากปัญหาความไม่สงบของพื้นที่ แต่เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในปี พ.ศ. 2549-2553 พบว่ามีอยู่ 41 อำเภอเท่านั้น (ร้อยละ 4.42 จาก 928 อำเภอทั่วประเทศ) ใน 23 จังหวัดที่พบผู้ป่วยใหม่ติดต่อกันทุกปี และมี 332 อำเภอ ร้อยละ 35.78 ที่ไม่มีรายงานผู้ป่วยใหม่ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้ป่วยใหม่ที่ถูกค้นพบหลังจากเกิดอาการของโรคนานเกิน 1 ปี มีมากถึง ร้อยละ 61 ประกอบกับสัดส่วนผู้ป่วยใหม่ MB ที่มีแนวโน้มมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2553 พบร้อยละ 66 ซึ่งผู้ป่วย MB เหล่านี้สามารถแพร่เชื้อให้กับบุคคลอื่นๆ จึงทำให้มีโอกาสแพร่โรคได้นานขึ้นด้วย นอกจากนี้ผู้ป่วย MB ยังเสี่ยงต่อการเกิดโรคเห่อ (Reaction) และมี Neuritis ร่วมด้วย จะส่งผลทำให้ผู้ป่วยเสี่ยงต่อการเกิดความพิการ ถ้าหากผู้ป่วยไม่ได้รับการดูแลรักษาที่เหมาะสมและทันเวลา ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้และเตรียมการวางแผนดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป ข้อมูลการรายงานโรคเรื้อรังโดยสำนักระบาดวิทยา และสถาบันราชประชาสมาสัย มีแนวโน้มลดลง แต่ข้อมูลของสถาบันราชประชาสมาสัยมีการรายงานสูงกว่าข้อมูลของสำนักระบาดวิทยา ดังนั้นในการแปลผลข้อมูลต้องระมัดระวัง เนื่องจากมีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน และสถาบันราชประชาสมาสัยใช้หน่วยประชากรต่อหมื่นคนในอัตราความชุก ตามเกณฑ์กำหนดขององค์การอนามัยโลก พื้นที่ที่มีอัตราป่วยสูงแตกต่างกันอาจเนื่องจากการรณรงค์เร่งรัดค้นหาผู้ป่วยใหม่ส่วนใหญ่มีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้พบอัตราป่วยสูง แต่มีความสอดคล้องกันในภาคใต้โดยเฉพาะ 2 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ นราธิวาส

ปัตตานี ที่ไม่มีความปลอดภัยจากปัญหาความไม่สงบของพื้นที่ กลุ่ม
อายุ 10 – 14 ปี ยังเป็นปัญหา พบผู้ป่วยประเภทเชื้อมากในสัดส่วน
ที่สูงขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ พญ.ดร. บุชนัน เชื้ออินทร์ และนส.ฉลวย เสรีจกิจ
ที่ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอสถานการณ์ จากการเฝ้าระวังโรคเรื้อน
ของสถาบันราชประชาสมาสัย กรมควบคุมโรค

ผู้เรียบเรียง

สิริลักษณ์ รังษิงค์

Fig. 1 Reported Cases of Leprosy per 100,000 Population, by Year, Thailand, 2001 - 2010

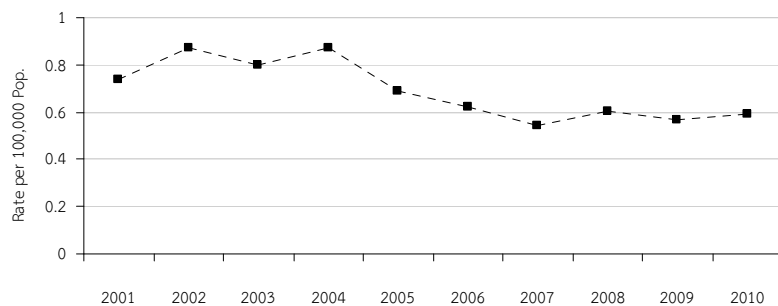

Fig. 2 Reported Cases of Leprosy per 100,000 Population, by Age-group, Thailand, 2006 - 2010

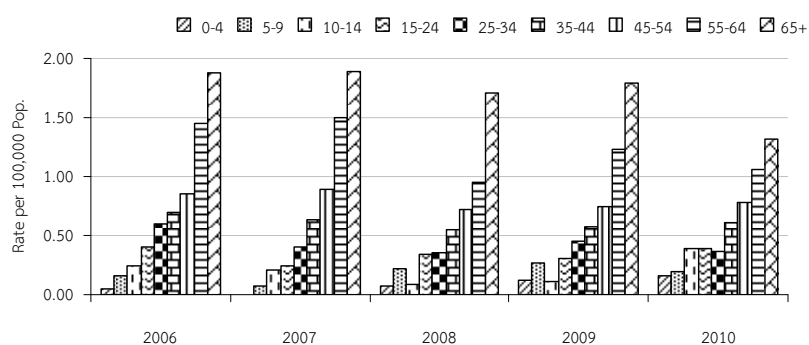

Fig. 3 Reported Cases of Leprosy per 100,000 Population, by Region, Thailand, 2006 - 2010

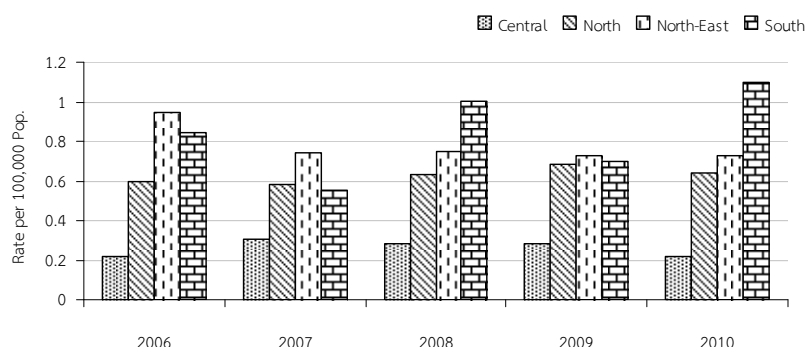
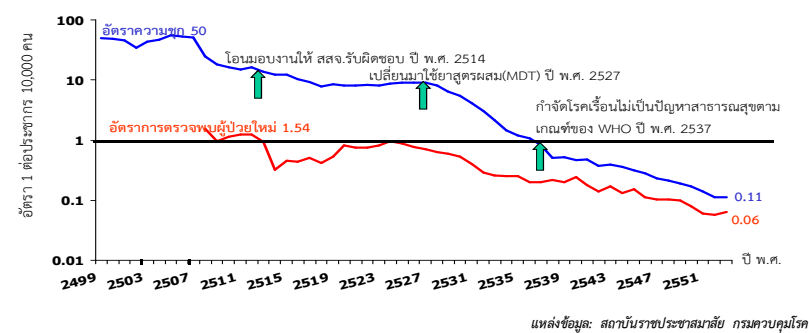

Fig. 7 สถานการณ์โรคเรื้อนในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 - 2553

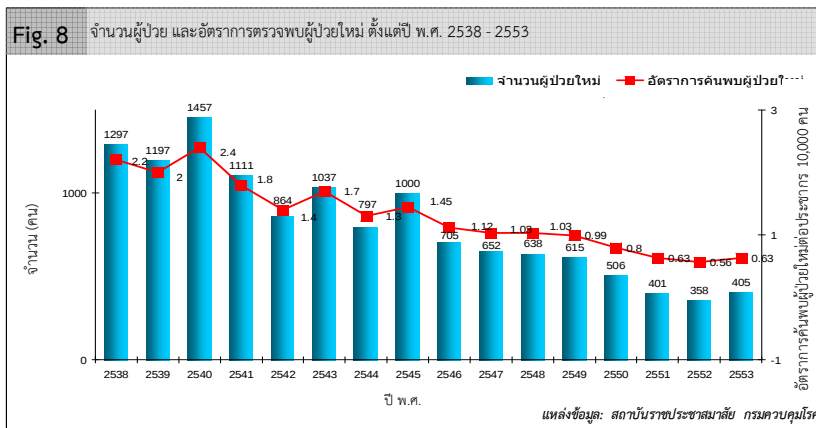

Fig. 4 Reported Cases of Leprosy per 100,000 Population, by Province, Thailand, 2010

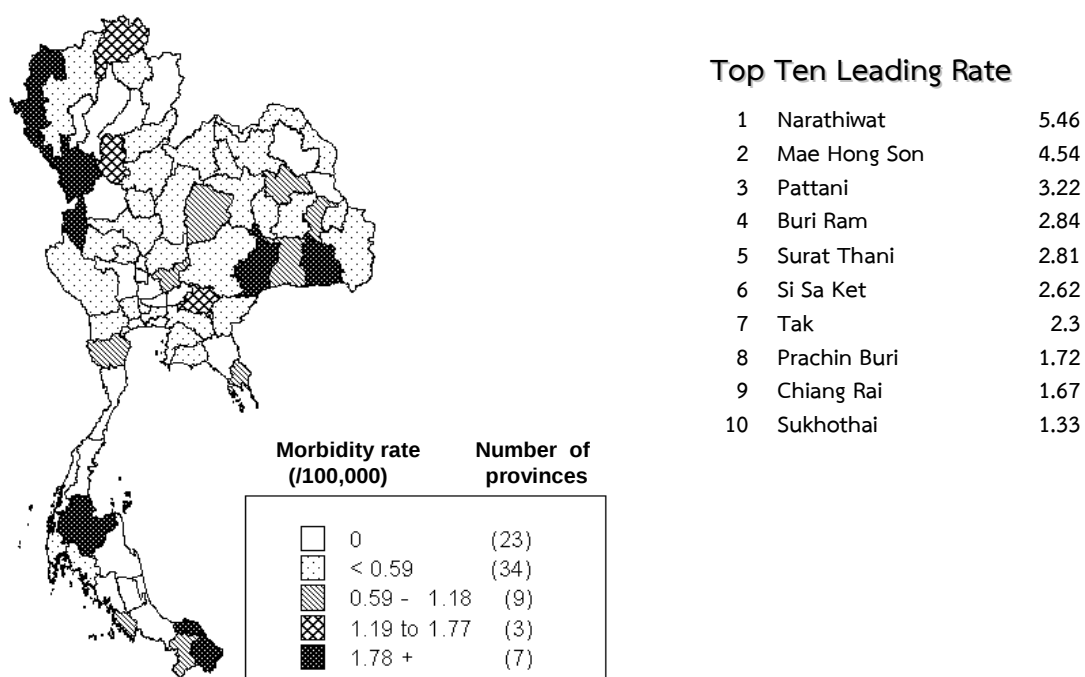

Fig. 5 จำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อนรายใหม่ รายอำเภอ ปี พ.ศ. 2553

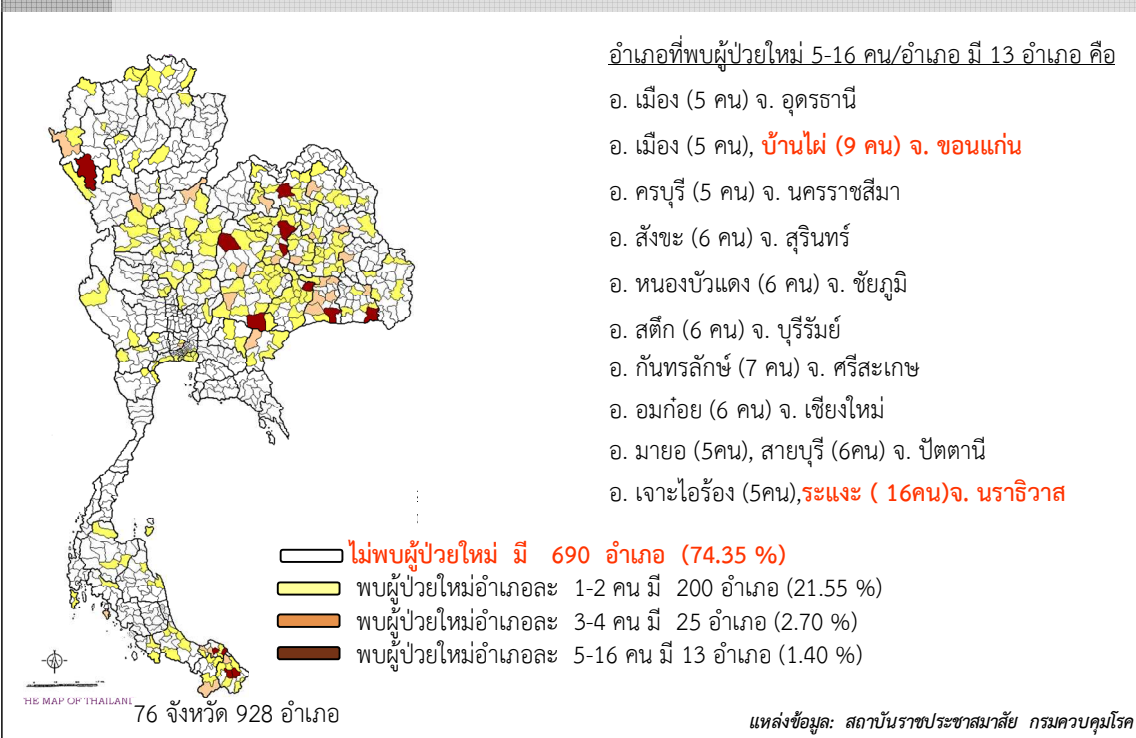

Fig. 6 อัตราความชุกโรคเรื้อน รายอำเภอ ปี พ.ศ. 2553

